

Dårfinkar och dönickar – Frågor till boken

Skönlitteratur för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Lyrik, dramatik, sagor och myter - Svenska/Svenska som andraspråk, Årskurs 4-6

Syfte

Läsa, analysera och tolka Dårfinkar och Dönickar av Ulf Stark genom samtal och skrivande. Frågor till hela boken medföljer.

Lärarna reflekterar

Det är en fin balansgång mellan att låta eleverna upptäcka saker i läsningen på egen hand och som lärare uppmärksamma händelser för att de ska förstå. Där fyller tillbakablickar en viktig funktion. De fråntar heller inte eleverna möjligheten att själva komma fram till insikter. Upplägget med frågor kopplade till citat ur texten stödjer minnet och kan snabbt leda eleverna tillbaka till texten om det behövs. Nedan är en samling från flera läsomgångar och ska ses som exempel, snarare än obligatoriska uppgifter som alltid genomförs.

Kreativt skrivande

I samband med läsningen kan man särskilt uppmärksamma vissa episoder och låta eleverna göra egna uttryck med textens form, språk och innehåll som förebild.

Inför kapitel 7: [Öppna landskap](#)

Efter kapitel 9: [Himlabilder](#)

Efter kapitel 10: [Spår av någon](#)

Metod – Förslag på frågor till varje kapitel

Vi väljer ut några centrala episoder ur varje kapitel. Några rader citeras och frågor om det som händer ställs. Ibland samtalar vi om det lästa, för att därefter låta eleverna skriva. Ibland gör vi tvärtom. Vissa gånger samtalar vi enbart om kapitlet. Här är exempel på episoder ur bokens samtliga kapitel.

KAPITEL 1

Lägenheten såg ut som den soptipp vi snart skulle flytta till. Överallt låg det högar med saker – lakan, gardiner, gamla kläder, fjantiga prydnadsföremål som morsan samlade på, böcker, ritblock, penslar och kasserade teckningar.

- Ulf Stark målar upp en tydlig bild av situationen. Vad händer?
- Vilka intryck får vi av läget i lägenheten?
- Vem är bokens "jag"? Vad vet du om jaget? Vad kan du anta?
- Vem är "morsan"? Vad vet du om morsan? Vad kan du anta?

Jag ville inte flytta ifrån mina kompisar, eller plugget eller fiket vid torget. Vi skulle flytta till någon dragig liten kåk söder om stan. För mej skulle vi lika gärna kunna dra till någon landsortshåla med snoriga kossor och feta ungar. Det skulle ta två timmar tillbaka hit med tunnelbanan. Men allra värst var ändå att jag skulle dela hus med Yngve, en idiot som morsan bestämt sig för att flytta ihop med.

- Nu vet vi ännu lite mer. Komplettera bilden av personerna och deras situation.

Vi packade in oss själva bland flyttlasset. Jag lutade huvudet mot morsans knä. "Jag har en känsla av att det är nåt vi glömt.", sa hon och strök mig över pannan. Jag svarade inte. Det bekymrade mig inte. Hon glömde saker hela tiden.

- Vad har de glömt? Hur kommer det sig?
- Morsan stämmer inte helt med normerna för hur en mor ska vara. Hur ser normerna ut för mammor?
- På vilka sätt bryter morsan mot normerna? Hur är hon?

KAPITEL 2

“Hotar du mej, din fläskmage!” väste morsan. “Först stjal du min hund och sen är det dags att ge sig på oskyldiga kvinnor. Är det ditt vanliga lilla söndagsnöje, va?” Morsan kan vara mycket hånfull när hon vill. Nu var hon alldeles ifrån sig.

- Varför är morsan så arg?
- Hur reagerar omgivningen på hennes ilska?
- Varför eskalerar inte konflikten?

“Du har rätt”, mumlade hon över sopptallriken. “Jag borde bli som en vanlig morsa. Jag måste ta lite mer ansvar för hemmet.” Sen ansträngde hon sig för att vara en vanlig morsa hela kvällen. /.../ Och jag tänkte att jag nog ville ha henne som hon var.

- Varför tänker morsan att hon “borde bli som en vanlig morsa”?
- Verkar hon vara en dålig mor eller har hon bra sidor också?
- Förklara varför Simone tänker som hon gör “jag nog ville ha henne som hon var”.

KAPITEL 3

Fundera på Simones morfar:

- Nu har vi träffat Simones morfar. Vilket intryck har du fått av honom?
- Kan man på något sätt förstå hur Simones mamma har utvecklats till den hon är när man träffar morfadern?
- Simones morfar tycker inte att sjukhuset är en plats att dö på. Kan du förstå honom? Har han rätt på något sätt?

Om Dårfinckar och dånicker:

- Förklara varför boken heter Dårfinckar och dånicker. Ligger det något i morfars resonemang om dårfinckar och dånicker? Förklara hur du tänker.
- Beskriv Yngves situation. Hur tycker du att han behandlas av de andra? Vad är han – dårfinck, dånicker eller bara en hattfjant?
- Vad tror du att Simone menar med att hon kände att hon fylldes med ondska och elakhet?

KAPITEL 4

I förbifarten svepte jag ner en förpackning lättmjölk med en rörelse som skulle kunna tolkas som oavsiktlig.

- I fjärde kapitlet gör Simone en hel del som egentligen inte är snällt eller trevligt. Ge exempel på sådant. Varför betar hon sig så? Försök att förklara hur det hänger ihop med hennes tillvaro.

- I kapitlet gör någon ett stort misstag, vilket?
- Varför väljer Simone att inte säga något om misstaget? Hur påverkar det hennes förhållningssätt och attityd mot omgivningen? Hur förändras Simone?
- Vad finns det för samband mellan hennes nya attityd och normer?
- Varför ljugar Simone om bråket med Isak när magister Duva frågar om det?

Det finns inga lögnar, bara haltande sanningar, lyder ett citat av Spinoza som inleder boken.

- Vad betyder det?
- Varför tror du att författaren har valt att ta med det?

KAPITEL 5

Hur länge skulle jag kunna inbilla dem i plugget att jag var en kille? Vad skulle hända om jag råkade bli avslöjad?

- Vad tror du? Hur länge kommer Simone kunna inbilla dem att hon är kille?
- Det är uppenbart att Simone tycker att det är olustigt att behöva avslöja sin lögn. Hon funderar tom på att linda sig så att kroppen får en annan form. Vad tror du att hon tänker om detta?
- Simone blir oskyldigt anklagad i kapitlet. Vad är det som händer? Hur skulle du beskriva bemötande hon får från omgivningen. Förklara hur du tänker.
- Vem mer än Simone får kämpa mot fördomar i sammanhanget?

Morsan hade gått upp till morfar med sin saxofon. Från taket kunde jag höra hur dom spelade tillsammans. Eller det lät mera som om dom pratade.

- Fundera över hur citatet fortsätter och hur Simone beskriver "samtalet". Hur kommer det sig att hon tycker sig höra just det hon hör?
- Vad säger det om hennes tankar om sin morfar och sin mamma?

KAPITEL 6

Nu satt jag ordentligt fast på kroken. Det skulle inte tjäna någonting till att försöka förklara det hela. Det var vattentätt. Jag kände att min aktning för den där listiga idioten växte.

- Hur lyckades Isak lura fröken att det var Simone som försökte fuska?
- Hur kommer det sig att Simone känner aktning för Isak när hon själv blir drabbad?
- Vad tänker du om Isaks agerande? Gör han rätt eller fel?
- Vad tänker du om frökens agerande i situationen?

Det var överhuvudtaget en trevlig lokal dit inga tjejer fick komma.

- På rasten tar sig killarna ner till sjön. Simone/Simon "var plötsligt någon att räkna med". Varför är det så?
- Varför säger Simone/Simon att Ärlan blev rasande arg, tror du?
- Hur kommer det sig att Simone/Simon inte konfronterar Isak med lögnen?
- Simone upptäcker att hon och Isak inte är så olika. Vad är det som gör att hon kommer fram till den slutsatsen?

Det var bara Katti som höll sig lugn. Hon flinade glatt emot mig.

- Katti nämns åtminstone tre gånger i kapitlet. Vad får du reda på om henne?
- Varför betar hon sig så som hon gör, tror du? Vad tänker du om det?

KAPITEL 7

Kroppen rörde sig smidigt och tyst på sina mjuka Nike-tassar.

- Ge exempel på hur Ulf Stark använder liknelser som är kopplade till djur för att beskriva Katti.
- Simone blir först rädd för att vara avslöjad och sedan lättad när hon inser att hon inte är det. Vad är det Katti säger som gör Simone rädd och vad säger Katti som gör Simone lättad?

Och medan jag tänkte att det kanske är så att killarna också måste spela killar och tjejerna måste spela tjejer i ett enda stort skådespel som aldrig tar slut, så kände jag hur hennes hand smekte mej över Kiss-märket på axeln. Det hela var fullkomligt idiotiskt.

- Förklara vad Simone menar.

“Nu lämnar vi dom här tjurskallarna och tar oss en biltur på tu man hand.” “Det får nog bli med taxi i såna fall”, sa Yngve surt.

- Varför måste de åka taxi?

“Varför håller det på så här? Kommer det aldrig att ta slut?” viskade jag.

- Hur förklarar morfar alla händelser? Berätta om morfars världsbild och vilken bild han har av Gud.

KAPITEL 8

Katti gav mig ett strålande leende.

- Vad tycker Katti om Simon/Simone?
- Vilken tecken på detta förekommer i kapitlet?
- Hur förhåller sig Simon/Simone till detta?

“Var det inte meningen?” sa hon. “Inte att det skulle bli så många”, sa jag. “Det bara blev så ändå”

- Simones ursäkt är ganska svag efter att hon har gjort sig ett stort besvär med att få in femton änder i klassrummet. Hur ska man förklara hennes beteende? Varför gör hon sådant som hon både borde förstå är fel och får negativa konsekvenser för henne själv?

Mitt i denna tystnad och förödelse satt Ärlan, som en förväxt docka i sin vita spetsklänning. Alldeles tyst satt hon, med benen utsträckta och ryggen mot pianot. Hon rörde inte en fena. Om inte ögonen hade varit öppna hade man kunnat tro att hon sov. Dom stora, vita, vackra händerna var knäppta över magen. Det var mycket kusligt.

- Ärlan har det inte så lätt. Vi kan lätt föreställa oss att hon känner en frustration över hur Simon beter sig. Byt perspektiv och skriv om scenen. Skriv som om du själv är Ärlan och sitter där med fågelbajs och brödsmlur omkring dig. Skriv om samtalet som följer med Simone (Simon i Ärlans ögon) och berätta vad "du" tänker och känner.

KAPITEL 9

- Det blir en hel del missförstånd i nionde kapitlet. Redogör för vilka som missförstår vad och varför.
- I slutet av kapitlet börjar Simone få lite andra tankar om Yngve. Vad är det som får henne att tänka om?

KAPITEL 10

"Jag måste göra den här resan en gång till, din skrutt. Och jag har inte haft mod till det förrän nu."

- Varför "måste" morfar göra resan nu?
- Varför har han inte haft mod till det förrän nu? Resonera kring vilka anledningar det kan finnas. Förklara hur du tänker.

"Jag gråter så mycket jag vill, era känsloförtvinade dönickar! Hör ni det!" skrek morfar och hötte med käppen.

- Förklara varför morfar blir så upprörd och argumentera för varför han har rätt.

Långsamt satte han stråken mot strängarna.

- Musiken spelar stor roll i familjen Kroll. Vad uttrycker musiken (känslor och minnen), för morfar och för Simone? Vilka personer finns eller saknas i musiken?
- Vilka stora frågor börjar Simone grubbla på?

Det skrockade ett himmelsk skratt ur den mörka trälådan.

- Vad är det för himmelskt skratt och varför skriver Stark så? (Ledtråd: Man kan koppla innehållet till tankar som uttrycks i sjunde kapitlet.)

KAPITEL 11

"Är du sotis?", sa han lugnt.

- Simone funderar på frågan. Är hon svartsjuk och i så fall på vem? Ge konkreta exempel som stöd för din åsikt.

"Jag gillaj dej, Simon." sjöng hon när hon kom farande.

- Hur hanterar Simone Kattis närmanden?
- Borde hon ha sagt och gjort annorlunda?

KAPITEL 12

i vilket vi tar oss vatten över huvudet,
Krafterna håller på att ta slut
vi drar något gammal över oss
och ser en skymt av paradiset

- Raderna ovan inleder kapitlet. Förklara varje rad, både bokstavligt och bildligt.

KAPITEL 13

Det kändes konstigt att ligga så där bredvid varandra. Hans hud brände mot min. "Jag kan i alla fall nästan inte fatta det", mumlade han. Jag strök honom över håret som höll på att torka. "Pissrätta", viskade jag in i kudden. "Babianaschle", sa han blixtnabbt.

- När förstår Isak vem Simone är? Hur reagerar han när han når den insikten?
- Känner han Simone väldigt bra eller inte alls?
- Är han kär i Simon, Simone eller båda två? Det kanske är samma sak, eller?

Jag kände nästan inte igen mej själv när jag tittade mej i spegeln efteråt. Jag hade vant mej vid mitt killutseende. Den där hånflinande hårdrockaren hade blivit jag. Och nu kändes det som om jag hade klätt ut mej igen, fast till tjej den här gången.

- Fundera över Simones tankar. Kan man locka fram sidor hos sig själv och andra genom att ändra utseende och (uppfattat) kön?
- Kommer hon tvingas uppföra sig annorlunda för att hon nu visar sig vara flicka och finns det då sidor som verkligen är delar av henne som hon inte får visa?
- Tror du att Simone är obekvämt i de roller som kvinnor och tjejer tillåts ha?

KAPITEL 14

"Det verkar som om demonerna har lämnat dig för ett tag", sa han. "Det kanske kommer kännas tomt. Även om det låter tokigt. Också det tråkiga kan man faktiskt känna saknad efter då det försvunnit. Är det inte underligt?" Han suckade.

- Vad tror du att morfar menar?

"Och sen?" viskade jag otåligt och knackade med ena knogen mot det svala glasägget. Med ett sprött, klingande ljud gick det massiva kristallklotet sönder. Det delade sig i två livlösa halvor i mina händer.

- Varför går glasägget sönder?
- Vad kan det betyda att den går sönder?
- Vid vilka tillfällen har Simone tagit fram glasägget? Varför?
- På vilket sätt kan man hävda att det har varit en flykt undan verkligheten?

Lgr22 Syfte

Utveckla förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer.

Centralt innehåll*

Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Epik, lyrik och dramatik. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.

Gemensam och enskild läsning. Strategier för att förstå och tolka ord, begrepp och texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.

Betygskriterier*

Eleven läser skönlitteratur och sakprosatexter för barn och ungdomar **med mycket gott flyt** och visar **mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **god** säkerhet. Eleven för också **välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven skriver olika slags texter med **tydligt** innehåll, **väl fungerande** struktur och **god** språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **god** säkerhet.

* årskurs 4-6